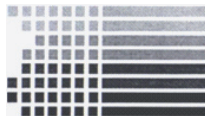

Дніпропетровська
обласна
універсальна
наукова
бібліотека
Краєзнавчий відділ

Інститут Україніки

Серія

Л І Т Е Р А Т У Р Н А
Д Н І П Р О П Е Т Р О В Щ И Н А

До 150-річчя від дня народження

Символ єднання
та волі українського люду

Адріан Феофанович

КАЩЕНКО

(1 8 5 8 – 1 9 2 1)

Бібліографічне видання

Дніпропетровськ • 2009

*Проект реалізується за підтримки
Благодійного фонду О. Лазька*

Упорядники
Наталія ВАСИЛЕНКО,
Ірина ГОЛУБ

Від упорядників

Бібліографічний покажчик «Символ єднання та волі українського люду. Адріан Феофанович Кащенко (1858-1921). До 150-річчя від дня народження» продовжує спільний проект ДОУНБ та Інституту україніки з популяризації знань про рідний край та його найвидатніших представників, а також є наступним виданням із серії «Літературна Дніпропетровщина».

Покажчик містить біографічний нарис про А. Кащенка літературознавця, старшого наукового співробітника музею «Літературне Придніпров'я», відділу Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького Наталії Василенко, бібліографію творів письменника та публікацій про нього. Бібліографія не претендує на вичерпність, проте на сьогодні вона є першою спробою зібрати та упорядкувати інформацію про творчість одного з найяскравіших українських письменників кінця ХІХ – початку ХХ сторіччя, життя і творчість якого тісно пов'язані з Придніпров'ям. Видання ілюстроване. Розраховане на літературознавців, істориків, краєзнавців, бібліотечних працівників, вчителів, студентів-філологів, усіх, хто вивчає розвиток літературного процесу в Україні початку ХХ сторіччя, займається популяризацією літератури нашого краю. З пропозиціями та відгуками просимо звертатися до краєзнавчого відділу за телефонами: 47-45-37; 47-45-36.

Адріан Кащенко

СИМВОЛ ЄДНАННЯ ТА ВОЛІ УКРАЇНСЬКОГО ЛЮДУ

...таким Адріан Кащенко був для нас, таким і нині постає – талановитим повістярем, чие правдиве уславлення української історії є таким доречним сьогодні, коли Україна виробила свою державність і коли кожен чесний твір здатен пробуджувати в читачі почуття лицарського побратимства, прекрасне й людяне почуття національної гордості, гідності й честі...

Олесь Гончар

Видатний український письменник, майстер історичної прози, книговидавець, просвітній та культурний діяч Адріан Феофанович Кащенко (псевдоніми – А. К., А. К-о, А. Тertiшний, А. Торішній, А. Будій, Микола Дніпровий та ін.) своїм життям і творчістю тісно пов'язаний з Катеринославщиною. Тут він народився, одержав освіту, працював службовцем-залізничником, написав низку прозових та драматичних творів, активно сприяв поширенню історичних знань серед народу, брав активну участь в громадському житті міста, був активістом українського товариства “Просвіта”, займався книгодрукуванням, заснував „Українське видавництво А. Кащенка в Катеринославі”, котре протягом 1917–1919 рр. видало близько 40 видань творів письменника.

Адріан Кащенко – автор першої української книжки на Придніпров'ї, він стояв біля витоків українського книгодрукування в краї у перші пореволюційні роки, його творчість, зазнавши суворого

випробування, зайняла належне місце серед класиків української історичної прози XIX – поч. XX ст. поряд з іменами П. Куліша, І. Франка, Лесі Українки, Д. Мордовця, М. Костомарова, М. Грушевського, Д. Яворницького, О. Левицького, Г. Хоткевича, Б. Лепкого та інших. Його художній доробок за життя високо цінували П. Єфремов, В. Біднов, Панас Мирний, Олена Пчілка, П. Стебницький, Л. Старицька-Черняхівська. Сучасне літературознавство проводить паралелі художнього таланту А. Кащенко в написанні повістей «Зруйноване гніздо» та «У запалі боротьби» з визнаними світовими майстрами історичної прози Вальтером Скоттом і Генріхом Сенкевичем.

“...прекрасну мить історії, вознесіння Духовного Запорозького Братства, зупинив для нас навечно, змалював її в самотніх барвах і закарбував у найяскравіших словах видатний співець Козацького ордену, рівня Грушевському і Яворницькому, Багалію і Крип’якевичу, Адріан Феофанович Кащенко”, – так охарактеризував основне спрямування творчої діяльності письменника Микола Шудря¹. Популяризуючи історію славного Війська Запорозького Низового засобами художнього слова, сприяючи образному сприйняттю героїчної минувшини, пробуджуючи почуття національної свідомості та гідності, письменник відкрив свою власну стежку в літературі. Його творчість розгорнулася на ниві зневаженого і переслідуваного тоді українського красного письменства. Підтримуваний українською творчою інтелігенцією – головою Благодійного Товариства ім. Т.Г. Шевченка у Петербурзі П. Стебницьким, директором київського видавництва “Час” М. Левицьким, редактором-видавцем українського часопису “Рідний край” Оленою Пчілкою, видавцем із Полтави Г. Маркевичем, видатним українським письменником Панасом Мирним, меценатом української літератури Є. Чикаленком, істориком Д. Яворницьким та іншими – А. Кащенко завжди залишався вірним сином свого народу, творчим словом, помислами і діями служив рідному краю, впевнений, що робить вкрай необхідну справу задля наступних поколінь, на віки.

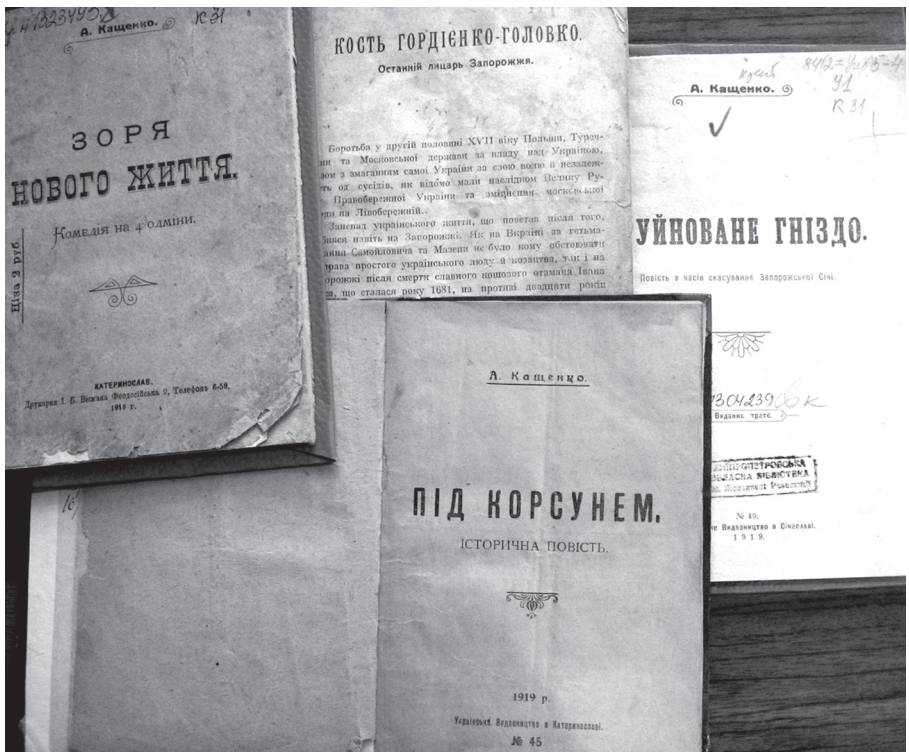
Актуальність творів письменника була надзвичайною. У перше тридцятиліття XX ст. його історичними оповіданнями та повістями, написаними в запальному романтичному стилі, зачитувалися широкі маси населення, яких цікавила історія України. *“Нам потрібні тепер великі зразки, славні учителі, що до життя б нас кликали, на велике діло бзва-*

ли. І А. Кащенко їх нам вчасно нагадує. Нам потрібний романтичний запал, навіть романтичне засліплення... І він дає його нам. Популярність таких письменників – то добрий симптом існування в нашому житті великої потреби творити велике діло!" – влучно відзначив літературознавець П. Єфремов². Видання творів письменника, популярність якого визнав сам читач, блискавично розходилися і розкуповувалися по всій Україні. Та не зважаючи на це, а разом із тим саме через це, творчість А. Кащенка, яка несла просвітницьку місію і не давала приспати національну свідомість, замовчувалась в роки культу особи і застою, а "традиції контрреволюційної кащенківщини" викривалися і викорінювалися аж до 1990-х рр. Академічні видання довгий час підтримували міф про "буржуазність" А. Кащенка і трактували його як письменника, який тенденційно, з буржуазно-націоналістичних позицій висвітлював історичне минуле України. Прижиттєві видання творів письменника, які щедро тиражувалися і перевидавалися ним самим не один раз у 1917–1919 рр., знищувалися, тому знайти їх сьогодні – велика рідкість. Збереглися вони лише в небагатьох бібліотеках, читалися лише одиницями читачів. Виросло ціле покоління, яке не знало письменника і не читало його творів, ім'я А. Кащенка було викреслене з літературного процесу. Не існує і особистого архіву письменника. Зникли сліди його листування з істориком Д.І Яворницьким. Але зібрані дбайливою рукою вченого десяток книжечок А. Кащенка все ж збереглися у його бібліотеці і нині прикрашають книжкову колекцію Дніпропетровського історичного музею, експонуються на виставках. З 1991 р. після проголошення незалежності України інтерес до А. Кащенка надзвичайно виріс, його твори перевидаються, популяризуються, спонукають до творчості художників-ілюстраторів, але й досі немає цілісного дослідження про творчий доробок і життєвий шлях митця.

Народився письменник 19 вересня (1 жовтня) 1858 р. на землях славного Запорозжя в невеликому хуторі Веселий, маєтку батьків, поблизу села Московки Лукашівської волості Олександрівського повіту Катеринославської губернії (тепер Вільнянський район Запорізької області), де й минуло його дитинство. Свій рід на той час небагаті поміщики Кащенки вели з часів запорозького козацтва. Дід Адріана був запорозьким козаком, а батько вже не знав рідної мови, тому діти виховувалися у російському оточенні. З численної родини (п'ятеро синів і

чотири доньки) найдружнішими на все життя залишилися наймолодші – Адріан і старший на три роки Микола, який з часом став визначним вченим-біологом, академіком АН УРСР, одним із фундаторів ВУАН, засновником і директором Київського ботанічного саду, працював у галузі ембріології, зоології та акліматизації культурних рослин³. Пізніше М. Кащенко у своїх автобіографічних спогадах згадував про молодшого брата, який обрав письменницьку працю: *«Завжди і незмінно він був працелюбним, тихим, рівним вдачею і незворушливо спокійним. За все своє життя я не зустрів більше жодної такої людини»*⁴. Микола Феофанович і сам мав літературний хист. Він – автор науково-фантастичного роману «Міражі». Обидва брати зробили вагомий внесок у розвиток вітчизняної науки та культури.

Від природи романтичний, вдумливий Адріан з дитинства прислухався до оповідань і пісень одного з батькових двірських діда Охріма та старого лоцмана Харка про грізні неприступні дніпровські пороги, славне запорозьке козацтво, його мужніх лицарів-ватажків, їхні походи проти турків, татар та поляків, про Кубань і Задунайську Січ, мріяв помандрувати по історичних місцях легендарних січовиків. Пропустивши через себе Шевченківських «Гайдамак» і Гоголівського «Тараса Бульбу», начитавшись захоплюючих творів Майн Ріда та Фенімора Купера, мріючи про подорож до Америки і відкриття свого, ніким ще не знаного світу, поринав уявою у минувшину, переймаючись не дитячими складними питаннями, шукаючи і своє місце в житті: *«З юнацьких літ мене цікавило, чому це люди ніяк не впорядкуються, щоб усі однаково добре жили й усім було вільно, як от у наших запорожців, щоб не мали ні панів, ні мужиків, ні старців, ні дуків... Мов неприкаяний, тинявся я щоліта по запорозьких степах, їздив на руїни Запорозьких Січей, перепливав із нестримною хвилею Дніпрові пороги, мріяв на скелях Сагайдачного й Хортиці, плавав протоками й лиманами Великого Лугу, лазив понід кручами Микитиноного Рогу й Капулівки, схилявся над могилами славних лицарів, марно сподіваючись знайти десь відповідь на свої питання, або хоча б почути правдиве слово про те, як загинула остання вільна українська громада...»* («На руїнах Січі»).

Саме тут, на руїнах Січі, його творчу уяву захопив невмирущий дух героїки запорозького лицарства. Народні думи, історичні пісні, легенди, перекази, казки розкрили Адріанові скарби духовної пам'яті українського народу, запали в душу на все життя, дали поштовх до творчого осмислення історії українського народу, яку він переспівав у своїх численних творах, як козацьку думу. Годі було мріяти про далеку Америку, дикунів та скальпи, коли поруч справжні герої, не вигадані дива, бери, занурюйся у світ пригод, твори. І з того часу, як писав П. Єфремов, *«...з ними і тільки з ними наш автор, зв'язаний міцними і сердечними симпатіями. З ними і тільки з ними живе А. Кащенко і яко художник: вони – ці Хмельницькі, Богуні, Нечаї, Черноти, Сірки, Запорозька Січ і ін.– задовольняють не тільки його громадські і національні, але й артистичні шукання. Монументальні, ефектні, величні, повні руху моменти нашої історії – на них спочиває око нашого письменника, на них зупиняється з захопленням, з закоханістю... А особливо епоху*

Богдана Хмельницького та Запорізьку Січ і їх романтичних героїв любить малювати невтомне перо А. Кащенко. Тут у його навіть другорядні герої, навіть неісторичні персонажі високо підіймаються понад звичайним тлумом – хто красою, хто шляхетністю вдачі, хто лицарською відвагою... Герої скрізь і завше герої... Культ героїзму і героїв – то пафос оповідань А. Кащенко»². Романтично налаштований юнак на той час і не задумувався, що стане відомим, популярним українським письменником, автором ряду повістей та оповідань з історії України, напише монументальну науково-популярну книгу з історії Запорожжя «Оповідання про славне Військо Запорозьке низове», яка ще за його життя стане бестселером і витримає три видання.

З 1867 р. Адріан навчався у катеринославській гімназії разом зі старшим братом Миколою. Мешкали вони у заміжньої сестри Марії Веселовської, яка виділила їм кімнатку у підвальному ярусі будинку Круглова на Успенському сквері. Коли сестра з родиною переїхала жити до власного будинку, братів забрала до себе тітка Єлизавета Денисівна Кирпотенко на Нагірну вулицю. На канікули та свята батьки забирали синів додому, на хутір.

Через проблеми у системі навчання, не закінчивши третього класу, він залишив гімназію і вступив до міського юнкерського училища, де навчався казенним коштом як син відставного офіцера. По закінченню училища одержав офіцерське звання, оселився у Катеринославі, кілька років був на військовій службі. Проте військова кар'єра не вабила. Вийшовши через декілька років у відставку, влаштувався молодшим контролером на Катерининську залізницю. Одружився (1884), придбав невеликий будинок, допомагав матеріально батькам, а після смерті матері (1888) забрав до себе і доглядав батька. Згадки про військову службу, про те, як він був ротним вчителем, як узявся за вивчення української мови, записував від солдатів почуті народні оповідання, перекази, казки, видав українською мовою своє перше оповідання і розпочав писати драму, описав на сторінках автобіографічної повісті "Зоряно". Це був час творчих пошуків і перших літературних відкриттів.

У 70–90-х рр. XIX ст. Катеринославська губернія, одна з найбільших в Україні, починає зазнавати різких змін в економічному і культурному житті, обумовлених бурхливим промисловим розвитком. Швид-

ко, ніби у казці, на очах Катеринослава з невеличкого провінційного містечка перетворюється у фабрично-промислове місто-гігант, важливий індустріальний центр Півдня Російської імперії, "український Манчестер". З відкриттям О. Поля на Криворіжжі багатих родовищ залізних руд і організацією підприємств, у краї швидкими темпами розвивається металургійна промисловість, зростає кількість населення. У 1884 р. було введено в експлуатацію Катерининську залізницю, яка з'єднала Донецький кам'яновугільний та Криворізький залізничний басейни. Один за одним будуються металургійні, трубопрокатні, машинобудівні заводи (1887 – один з найстаріших, Брянський). У 1899 р. відкривається Вище гірниче училище. 1901 р. прогресивні вчені міста організують Наукове товариство з Архівною комісією, яка 1905 р. сприяла проведенню у Катеринославі Всеросійського XIII археологічного з'їзду. Споруджується Обласний музей ім. О. Поля, директором якого було призначено відомого історика Д. Яворницького. В умовах, так званої, "залізної лихоманки", засилля іноземного капіталу, країна, яка довгий час лежала обабіч культурного життя Росії, ніби прокинувшись від довгого сну, починає жити оновленим життям. Розкриваючи земні надра із незвіданими дорогоцінними скарбами, вона пускає все нові і нові паростки духовного відродження.

Помітні зрушення відбуваються і в культурному та літературному житті краю. Активізується наукове, культурно-мистецьке життя. Пожвавлюється і набуває інтенсивного розвитку фольклористика, література, публіцистика, книговидавництво, бібліотечна справа. Згуртовуються кращі літературні сили та творчі особистості краю. Серед них: Григорій Залюбовський, перший фольклорист Катеринославищини, культурний та громадський діяч, якому місто завдячує виданням "Екатеринославського юбилейного листка" (1887) та відкриттям міської громадської бібліотеки. Один з визначних українських фольклористів, етнографів, знавець запорозької та катеринославської старовини, сподвижник Д. Яворницького Яків Новицький. Журналіст, публіцист, письменник, громадський діяч, котрий стояв біля витоків катеринославської, в тому числі й першої україномовної преси, редактор-видавець "Днепровской молвы", "Доброї поради" Микола Биков. Перший дослідник флори Катеринославищини, географо-ботанік, зачинатель фенологічних досліджень в Україні Іван Акінфієв, невтомний збирач перлин

усної народної творчості, поет Іван Манжура. Кожен із них своєю багатогранною діяльністю зробив вагомий внесок не тільки у місцеву, а й вітчизняну науку, культуру, літературу. Усіх їх об'єднувало коло спільних інтересів, любов до рідного краю, подвижницький дух, бажання творчості.

У цей час великою популярністю серед місцевого населення користувалися книжки-“метелики” для дитячого та народного читання, які видавав журналіст, редактор-видавць прогресивного літературно-громадського тижневика „Степь” Олександр Єгоров, що мав у Катеринославі книгарню з бібліотекою і читальним залом. Саме він залучив до співпраці молодого письменника-початківця А. Кащенко і у 1883 р. видав у Катеринославі його перше оповідання, написане в жанрі народного анекдоту “Жар-птиця, або З паном не братайся, в прийма не бери і жінці правди не кажи” за підписом “А. Торішній”, яке стало першою українською книжкою на Придніпров'ї. Наступного 1884 року книжка вийшла другим виданням. З подібною назвою народна казка «З паном не дружи, жінці правди не кажи, а сироти у прийма не бери» побутувала у той час на Катеринославщині й була записана І. Манжурою в селі Мануйлівка Новомосковського повіту. Можливо саме її сюжет надихнув А. Кащенко, який сам знався на фольклорі, на написання свого першого літературного твору з майже однойменною назвою. За сприяння О. Єгорова з'явилися також літературні казки І. Манжури, написані у формі оповідань під псевдонімом Іван Калічка “Як чорт шматочок хліба одслужував” (1885) та “Лиха Година” (1886). Ці унікальні книжки – зразок перших дитячих видань українською мовою у нашому місті. Видав О. Єгоров і власні записи українських народних казок “Пуф Дядя. На праздник” (1885) та ряд своїх брошур з історії краю під загальною назвою „Екатеринослав” („Екатеринославское блукание” (1887), „Екатеринослав: старое и новое” (1889). Потрібно віддати йому належну шану за опікування творчими особистостями, які ставали на тернистий шлях служіння українській музі в умовах заборони і переслідування всього українського.

Згодом А. Кащенко співробітничав у тижневику “Екатеринославский юбилейный листок» (1887), який видавався до 100-літнього ювілею Катеринослава і в якому друкувалися цікаві етнографічні та краєзнавчі матеріали з історії запорозького козацтва та заселення

— 6 —

на Запорозького і на початку року 1702 обрали кошовим отаманом одвертого ворога московської зверхности, козака Платирівського курія Кость Гордієнка-Головка.

Кошовий отаман Мороз випливає у Черне море.
Мал. Погрібняка.

Хто був з роду Кость Гордієнко і з якого часу прибув він на Запорозжя невідомо. На історичній сцені Гордієнко з'являється прямо в ролі кошового отамана Війська Запорозького. Добродій Скальковський в історії Нової Січі говорить, що Кость Гордієнко був родом з Волині, з українського шляхетного роду Гординських, — що захопившись козацькою славою, він покинув свою дідизну і вийшовши на Січ, уславився там одвагою й добув собі

Сторінка з книги А. Каценка «Кость Гордієнко-Головка. Останній лицар Запорозжя» з ілюстрацією М. Погрібняка

краю. Він опублікував легенду-переказ про могили-кургани Близнюки, що знаходилися біля Катеринослава по дорозі на Ненасицький поріг – «Предание о могилах «Близнецах». Захоплення народною творчістю вихлюпнулося пізніше у вірш-алегорію «Три шляхи» («Ой, три шляхи розійшлися...»), написаний у стилі народної пісні. Тоді ж він розпочав роботу над драмою «Зоря нового життя», яка була опублікована аж через 20 років – у 1907 р. У цей час А. Кащенко залучився до діяльності «Комісії для народних читань», де представники української громадськості організували драматичний та співочий гуртки, ставили українські вистави та концерти, поповнювали бібліотеку книжками українських письменників, сприяючи вихованню національної свідомості серед жителів зросійщеного імперського міста, а згодом стали прообразом місцевої «Просвіти». Із захопленням описав він цей важливий для себе час в автобіографічній повісті «Зоряно», коли творча праця розбурхала у ньому національну свідомість.

Першою спробою в історичному жанрі стало «дитяче оповідання» під назвою «Про Сірка», рукопис якого датований 1903 р., на основі якого згодом були написані оповідання «На руїнах Січі» (1907) – видіння-пророцтво з тінню Сірка, таємним голосом з-під землі, та ліричний есей «Сіркова могила» (1906), де героїчні часи запорозького козака-лицаря Івана Сірка протиставляються нікчемному сьогоденню.

Так сталося, що у справах служби А. Кащенко на десять років залишає Катеринослав, переїжджає до Москви. Потім його перевели старшим контролером до Пермі, звідти – до Петербурга помічником головного контролера, потім головним контролером до Туапсе. Працюючи на залізниці, він об'їздив майже всю Російську імперію. Та де б не був А. Кащенко, думками завжди линув в Україну, до рідного серцю запорозького краю: «...*Україна не забувається, а стоїть повсякчас перед очима, і, як тільки вихопиться вільний час, я беруся до пера і поринаю у згадках минулого*» (3 листа до П. Стебницького).

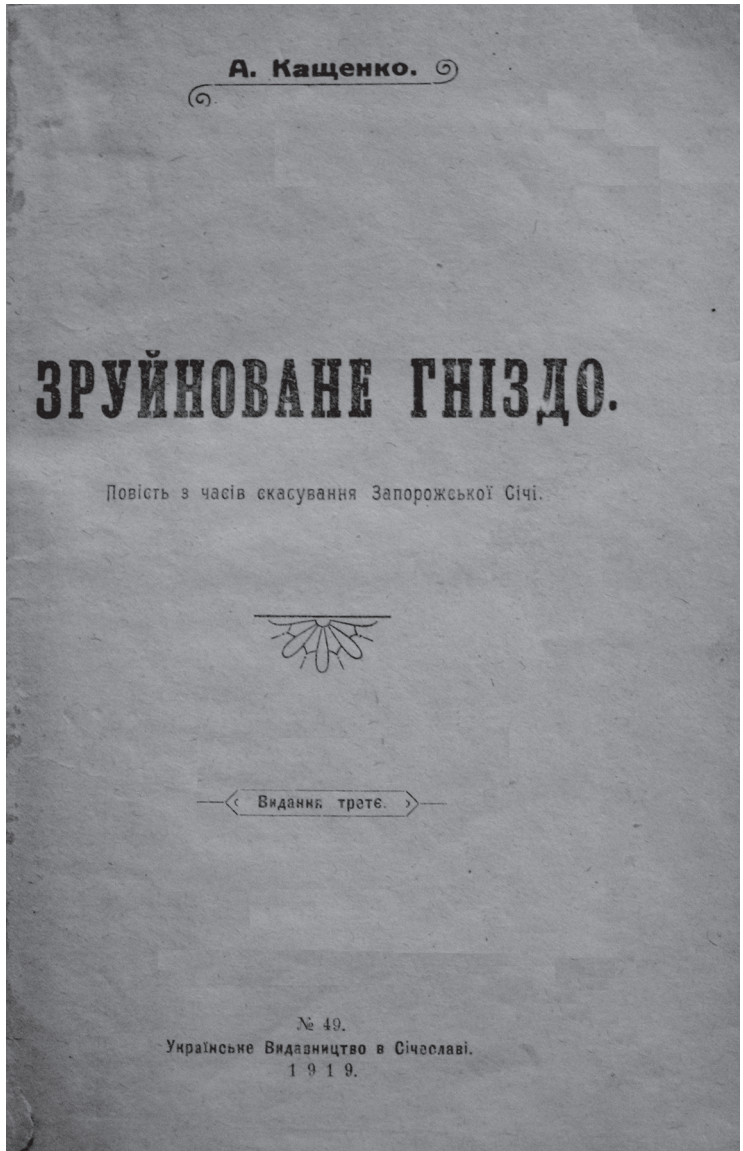
З роками активізація творчої діяльності стимулювалася частими переїздами у справах служби. Перебування далеко від рідного краю, близьких за духом людей сприяли тому, що А. Кащенко «глибше увійшов у свою душу й свої думки, взявся за письменство», а захоплююча праця у катеринославських драматичних та співочих гуртках, організованих «Комісією народних читань» ще у 1880-х рр., посяла в ньому

зерня національної свідомості на все життя. *“Переїхавши до Петербурга, почуваю себе дуже щасливим. Теж так: п’ять років я не бачив українського кону, не чув рідного слова, а тут зразу й «Громада», і українські вистави, лекції та концерти. Я раптом прилучився до громади...”*, писав А. Кащенко в листі до Г. Маркевича. У столиці А. Кащенко налагодив творчі стосунки з багатьма представниками української інтелігенції, громадськими діячами, особливо П. Стебницьким, О. Лотоцьким, які залучили його до роботи Благодійного Товариства імені Тараса Шевченка. Він завідував складом «Провінція» та займався розповсюдженням і розсиланням друкованих науково-популярних та політичних видань. Листувався з відомими українськими письменниками Оленою Пчілкою, Панасом Мирним, радився з приводу написання та надрукування власних творів.

Після переїзду до Туапсе на нове місце служби – будівництво залізниці на Кавказі, продовжував активну громадську роботу, влаштовував українські вистави і вечори, розповсюджував твори Т. Шевченка та українських письменників, організовував передплату на українські часописи. А разом з тим в листі до П. Стебницького сумував, що *“так добре розвинута тут... українська справа занепаде”* після його від’їзду. Це був надзвичайно творчий період у житті письменника. Він завершив розпочаті раніше («Славні побратими», «Над Кодацьким порогом») і написав нові твори, перейняті вірою і переконаністю у незламність духу рідного народу («У запалі боротьби», «Борці за правду», «Під Корсунем», З Дніпра на Дунай», «Зруйноване гніздо»), у те, що на українську молодь саме історичні оповідання справляють велике враження.

Твердо вирішивши займатися літературною діяльністю, А. Кащенко розширює жанрові діапазони, пише історичні, соціально-психологічні, ліричні, сатиричні оповідання, драми, повісті, нариси, памфлети. Його твори друкувалися в журналах *“Літературно-науковий вісник”*, *“Рідний край”*, *“Молода Україна”*, *“Дніпрові хвилі”*, декламаторі *“Розвага”*, збірці *“З неволі”*, виходили окремими виданнями у Києві, Полтаві, Катеринославі, Петербурзі, Лейпцигу. У своїх творах він порушував соціальні проблеми: доля українців-переселенців на чужині, майбутнє українського народу, місце інтелігенції у суспільстві, її участь у громадсько-політичному русі (оповідання *“Перерід”*, *“Мрії і дійсність”*,

Обкладинка книги А. Кащенко «Зруйноване гніздо»

“За що”; п’єса “Зоря нового життя”; повість “Зоряно”). У повістях “З Дніпра на Дунай”, “Зруйноване гніздо” показав трагічну долю запорозьких козаків після ліквідації Січі. Виступав з популярно-пізнавальними історичними творами (“Запорозька слава”, “На руїнах Січі”, “Під Корсунем”, “Оповідання про славне Військо Запорозьке низове”), історико-краєзнавчими нарисами (“Великий Луг Запорозький»), історичними портретами національних героїв України (“Над Кодацьким порогом” – про гетьмана Івана Сулиму; “Гетьман Сагайдачний”, “Кость Гордієнко-Головко – останній лицар Запорожжя»). Йому належить переклад українською мовою “Казки про рибалку та рибку” О. Пушкіна, на яку поетивно відгукнулася Олена Пчілка.

Будинок Воєводної по вул. Басейній (суч. Писаржевського), в якому була остання квартира А. Кащенка.

Увесь час він мріяв поселитися у Києві, над Дніпром, ближче до брата, але фінансова скрута не дала реалізувати задум. Замість відставки його перевели знову до Катеринослава, головним контролером тієї залізниці, де він розпочинав свою службу, але вже в чині дійсного статського радника. З 1914 р. і до останніх років А. Кащенко проживав у Катеринославі. Спочатку у власному будинку на вул. Польовій (нині – пр. Кірова), потім продав його і мешкав на вул. Жуковській, 8 (1915). Протягом 1916–1921, до кінця свого життя, на вул. Басейній, 24 (нині вул. Писаржевського, 24) наймав квартиру для себе і для власного видавництва. Зведений у 1900-і роки, цей триповерховий, цегляний житловий будинок з цоколем, балконами, оздобленими стилізованими прямокутними плоскими колонами на фасаді, на щастя, зберігся донині. 2008 року до ювілею письменника на ньому було урочисто встановлено пам'ятну меморіальну дошку, зроблену лауреатом Шевченківської премії скульптором О. Бородаєм за ініціативи благодійного фонду О. Лазька.

Будинок, в якому в 1910-ті рр. працювала служба Катерининської залізниці по вул. Полтавській (суч. Гончара).

У Катеринославі А. Кащенко брав активну участь в роботі місцевої "Просвіти", був обраний заступником голови товариства. Він виступав з літературними, історико-етнографічними рефератами, видав спеціальну брошуру-довідник "Як і для чого ми уряжаємо "Просвіти" (1917), де в белетризованій формі розповідається про різноманітну діяльність товариства, про необхідність закладати його осередки на селі; надрукував п'єсу "Напровесні", пройняте щирим ліризмом і співчуттям до трагедії дослідження "Бусурманська неволя в українській народній поезії", оповідання про Самійла Кішку та Петра Сагайдачного, нарис про Великий Луг. Своєрідним підсумком багаторічної натхненної праці митця і дослідника стала ґрунтовна, «написана для народу» історія українського козацтва – "Оповідання про славне Військо Запорозьке Низове" (1916). Цей твір став творчою вершиною його історичної публіцистики. Книжка вийшла трьома виданнями (1917, 1918, 1919). Звичайно, письменник був добре знайомий з «Історією запорозьких козаків» Д. Яворницького, «Історією України-Руси» М. Грушевського, монографіями А. Скальковського, В. Антоновича та М. Костомарова, але він не ставив собі за мету написати книгу з історії козацтва, а белетризований, розрахований на масового читача художній твір, який би сприяв образному сприйманню історії Запорозької Січі від самого її початку до ганебного знищення царським урядом та долею козацтва після її руйнування. Паралельно з історичними фактами у його творі дуже вдало введено народний фольклор. Він щедро ілюстрував свій твір, сфотографував місця колишніх Січей, зібрав величезну кількість ілюстрацій, карт, портретів з історичного минулого Півдня України. Художнє оформлення книги, більшість ілюстрацій виконав катеринославський художник М. Погрібняк, поряд з ним використано багато ілюстрацій з творів українських художників Опанаса Сластьона, Василя Корнієнка, Івана Стеценка та інших. У «Додатку до оповідань про славне Військо Запорозьке Низове» автор зазначив: *"... тепер разом з освітою народніх мас з'явилися нові, найбільше певні засоби до визнання свого минулого правдиві книжки і музеї, по котрих зібрано дещо з того, що лишили по собі запорожці. Одним з таких музеїв є обласний музей імені Поля у Катеринославі, до которого працею шановного історика Запорожжя Д. І. Яворницького зібрано досить багато скарбу, що*

торкається запорозького життя й побуту". У 1902 році А. Ф. Кащенко передав у Катеринославський музей ім. О. Поля народну картину "Козак грає на кобзі".

Обкладинка книги А. Кащенко «Зоря нового життя»

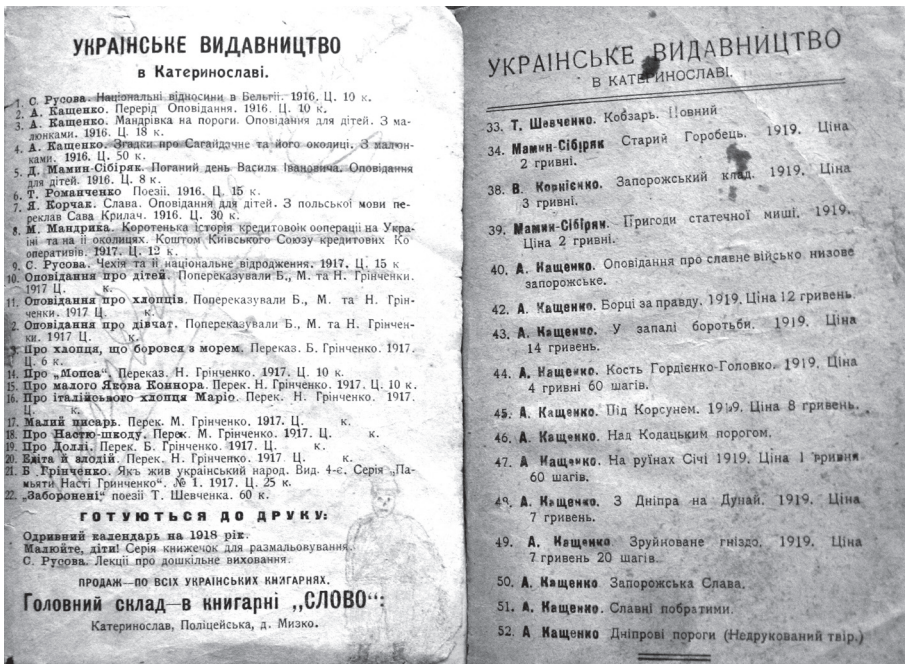

А. Кащенко працював з величезним напруженням, незважаючи на складні умови воєнного часу, пізніше – численні зміни урядів. У 1917 р. заснував власне видавництво – “Українське видавництво А. Кащенка в Катеринославі”, видав і перевидавав фактично все ним написане. Виходили й нові твори. Зокрема, оповідання з часів першої революції (1905) “Тяжкий гріх” та історико-топографічний огляд колишніх вольностей козацьких “Великий Луг Запорозький”. В умовах революційного піднесення в країні й дальшої активізації національного руху в Україні його історичні твори користувалися величезною популярністю. «...*Вісторію як полізець, то береш матеріал для одної речі, а вже десять нових тем просяться, щоб і їх на світ Божий повести. Коли б то було чотири руки та щоб усі разом писали, так і тоді, може, й вичерпав би усі теми*», – писав він П. Стебницькому. Протягом 1917–1919 рр. деякі книжки письменника перевидавалися по 4–5 разів, що, звичайно, вимагало від нього великого уваги та праці. За короткий час свого існування (до кінця 1918) видавництво видало 23 назви творів (43 видання) кількістю 401 550 примірників. Велика кількість виданих книжок змусила А. Кащенка тримати власний склад, платного коректора та службовця при складі. На видавництво працювало чотири друкарні. Найчастіше його книжки виходили в художньому оформленні катеринославського художника, талановитого книжкового графіка Миколи Погрібняка. Ці дві постаті стояли біля витоків зародження української книжки в Катеринославі в перші пореволюційні роки. До них слід додати ще потужну книговидавничу діяльність Івана Труби та Ольги Кривинюк, які сприяли розвитку української дитячої літератури на Придніпров’ї.

Перевантаження фізичне та розумове далися знаки – інсульт. А. Кащенко змушений був полишити творчу працю через тяжку хворобу. Прагнучи виклопотати від нової влади відставку і хоч яку-небудь пенсію, восени 1917 р. він приїздив до Києва, але його вмовили продовжувати працювати. Восени 1918 Українське учительське товариство організувало для А. Кащенка, свого почесного члена, святкування 60-річного ювілею і 35-ліття літературної діяльності, до кінця днів опікувало тяжко хворого письменника. Останні півтора роки він був прикутий до ліжка. Помер А. Кащенко 29 березня 1921 р. Похований на Севастопольському цвинтарі, нині – Севастопольський парк (могила не збереглася). Ховали великого українця за козацьким звичаєм, труну, вкриту червоною китайкою, везли волами. В похороні брали участь

усі українські школи міста і українське громадянство. Над могилою співали «Як умру то поховайте...», були жовто-блакитні прапори. Катеринославський літературний збірник «Вир революції» писав: «...помер в Січеславі популярний український історичний белетрист А. Кащенко».

Високу оцінку історичній прозі А. Кащенка дав професор Петро Єфремов, який ще за життя письменника надрукував до його ювілею у київському літописі українського письменства «Книгар» під псевдонімом «В. Юноша» літературознавче есе «Белетрист-романтик». Згодом, у 1921 р. вчений підготував до видання «Твори А. Кащенка» у шести томах, написавши до них спеціальну критично-біографічну довідку, але твори так і не були видані. Цікаві спогади про нього залишили історик Василь Біднов та брат Микола Кащенко, якому присвячене монографічне дослідження Н. І. Конопоть.

Книги, видані А. Кащенко.

Інформація на останніх сторінках книжок письменника

Історична проза А. Кащенко і сьогодні, так як і за життя письменника, не втрачає популярності, включає читача в рух часу, в історичне середовище, розкриває спадкоємний зв'язок поколінь, спрямовує в майбутнє. У меморіальному будинку-музеї Д. Яворницького в робочому кабінеті вченого серед книг улюблених авторів зберігається книжка "Українські народні казки, вибрані для дітей. Упорядкував Б. Грінченко" (1902) з автографом А. Кащенко – дарчим написом доньці: «Люба доню, Ліда! Пам'ятаєш, як ти, коли бувала хвора, любила, щоб я читав тобі цих казок? Читай же їх та згадуй про мене, твого батька, що всім серцем тебе любить. А. Кащенко. 20 грудня 1910 р. Петербург». Цими щирими, лагідними словами письменник по-батьківськи говорить ніби з кожним із нас, даючи напутні побажання зберігати пам'ять про найдорожче, успадковане ще від дідів-прадідів, шанувати з великою любов'ю та повагою усе рідне, родинне, споконвіку українське.

Наталія ВАСИЛЕНКО,

ст. наук. співробітник музею

"Літературне Придніпров'я", відділу ДІМ ім. Д.І. Яворницького.

ПРИМІТКИ:

¹ Шудря М. Співець Козацького ордена // Кащенко А.Ф. Оповідання про славне Військо Запорозьке низове.– Дніпропетровськ, 1991.– С. 482–490.

² Юноша В. (Єфремов П.) Белетрист-романтик. З приводу 60 літ народження і 35 літ літературної праці Адріяна Кащенко // Книгар.– 1918.– № 16.

³ Конотопець Н.І. Микола Кащенко.– Київ, 1980.

⁴ Кащенко М. Працелюб. Спогади про рідного брата // Кащенко А.Ф. Оповідання про славне Військо Запорозьке низове.– Дніпропетровськ, 1991.– С. 7–14.

Бібліографія

ТВОРИ АДРІАНА КАЩЕНКА

1883

Жар-птиця, або З паном не братайся, в прийми не бери і жінці правди не кажи. Оповідання А. Торішнього [А. Кащенко].– Катеринослав, 1883.

1884

Жар-птиця, або з паном не братайся, в прийми не бери і жінці правди не кажи. Оповідання А. Торішнього [А. Кащенко]. Вид. 2-е.– Катеринослав, 1884.

1887

Кащенко А-др. Предание о могилах «Близнецы» // Катеринославский юбилейный листок.– 1887.– № 6.– С. 52–53.

1904

Тертичний В.А. [А. Кащенко]. За віру і честь: Зразки життя українських козаків (17 віку) в 5 діях.– Катеринослав: Типографія Е.Д. Браиловського, 1904.– 58 с.

Кащенко А. Три шляхи: Вірш-алегорія // Літератур.-наук. вісник.– 1904, червень.

1905

Кащенко А. Три шляхи: Вірш-алегорія // Розвага: Український декламатор / Уложив Олекса Коваленко. Том I-II.– К., 1911.

1906

Кащенко А. Дим: Історичне оповідання.– Катеринослав: Видавництво книгарні А. Чуюна, 1906.

Кащенко А. Запорозька слава: Історичне оповідання.– Полтава: Видання Г. Маркевича, 1906.

* * *

Катеринославець [А. Кашченко] Дописи. Катеринославщина // Рідний край.– 1906.– № 43.– С. 18.

Дніпровий Микола. За що? Оповідання // Рідний край.– 1906.

Кашченко А. По далеких країнах // Рідний край.– 1906.– № 10.– С. 7–9.

Кашченко А. Сіркова могила: Історичне оповідання // Добра порада.– 1906.– № 1.

1907

Казка про рибалку та рибку. Переклад з Пушкіна А. Кашченка.– Полтава, 1907.

Кашченко А. Дим: Нарис.– Катеринослав: Видавництво книгарні А. Чуюна; Друк. С.П. Барановського, 1907.– 24 с.

Кашченко А. Зоря нового життя: Комедія на 4 одміни.– Полтава, 1907.– 84 с.

Кашченко А. На руїнах Січі. Вид. 2-е.– Катеринослав: Просвещение, 1907.

* * *

Кашченко А. На руїнах Старої Січі // Рідний край.– 1907.– № 1.– С. 6–10.

1908

Кашченко А. По закону: Комедія в 2-х діях.– К.: Видання "Рідного краю".– 1908.

Кашченко А. Зоряно: Повість // З неволі: Літературний збірник.– Вологда, 1908.

* * *

Кашченко А. Перерід: Нарис // Рідний край.– 1908.– № 11.– С. 7–10; № 12.– С. 6–8.

Кашченко А. По закону: Комедія на дві дії // Рідний край.– 1908.– № 27.– С. 6–12; № 28.– С. 6–12.

1910

Кашченко А. Згадки про Сагайдачне // Дніпрові хвилі.– 1910.– № 2.– С. 25–34; № 3.– С. 46–56–56.

1911

Кашченко А. Гетьманове урочище: Згадки про Сагайдачне // Дніпрові хвилі.– 1911.– № 2.– С. 2–34.

1912

Кащенко А. Запорозька слава: Історичне оповідання. Вид. 2-е.– Полтава, 1912.

1913

Кащенко А. Борці за правду: Історичне оповідання.– Полтава, 1913.

Кащенко А. Над Кодацьким порогом: Історичне оповідання.– Київ, 1913.

Кащенко А. Під Корсунем: Історичне оповідання.– Київ, 1913.

Кащенко А. Славні побратими: Історичне оповідання.– Петроград, 1913.– 40 с.

1914

Кащенко А. З Дніпра на Дунай: Оповідання з часів скасування Запорозької Січі.– Катеринослав, 1914.

* * *

Кащенко А. Зруйноване гніздо: Оповідання з минулого // Літератур.-наук. вісник.– 1914. Травень. Кн. 5.– С. 202–231.

Кащенко А. У запалі боротьби. Історичне оповідання.– Полтава, 1914.

1915

Кащенко А.Ф. Гетьман Сагайдачний.– Катеринослав, 1915.

Кащенко А. З Дніпра на Дунай: Оповідання з часів скасування Запорозької Січі.– Катеринослав, 1915.

1916

Кащенко А. Бусурманська неволя в українській народній поезії. Видання т-ва "Просвіта" в Катеринославі. № 6.– Катеринослав: Друкарня К.А. Андрущенко, 1916.

Кащенко А. Згадки про Сагайдачне та його околиці. З малюнками.– Катеринослав: Українське видавництво у Катеринославі, 1916.

Кащенко А. Мандрівка на пороги: Оповідання для дітей. З малюнками.– Катеринослав: Українське видавництво у Катеринославі, 1916.

Кащенко А. Перерід: Оповідання.– Катеринослав: Українське видавництво у Катеринославі, 1916.

Кащенко А. Про гетьмана козацького Самійла Кішку: Історичне оповідання.– Катеринослав, 1916.

1917

Кащенко А. Великий Луг Запорозький.– Катеринослав: Друкарня І. Вісман і І. Мордхілевич, 1917.– 111 с.

Кащенко А. За що? Оповідання з часів визвольного руху. № 10.– Черкаси: Сіач. 1917.– 43 с.

Кащенко А. Кость Гордієнко-Головка, останній лицар Запорозжя.– Катеринослав, 1917.

Кащенко А. Мандрівка на Дніпрові пороги. Оповідання для дітей з малюнками. Вид. 2-е.– Катеринослав: Друкарня І. Вісман і І. Мордхілевич, 1917.– 40 с.

Кащенко А. Напровесні: Драма з життя української “Просвіти” на 5 дій.– Катеринослав, 1917.

Кащенко А. На руїнах Січі. Вид. 2-е.– Катеринослав: Українське видавництво у Катеринославі, 1917.

Кащенко А. Оповідання про Славне Військо Запорозьке Низове: Коротка ілюстрована історія Війська Запорозького. З малюнками й картами.– Катеринослав, 1917.

Кащенко А. Про гетьмана Сагайдачного: Історичне оповідання з малюнками.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенка, 1917.

Кащенко А. Про гетьмана козацького Самійла Кішку: Історичне оповідання.– Катеринослав, 1917.

Кащенко А. Тяжкий гріх: Оповідання з часів першої революції.– К., 1917.– 16 с.

Кащенко А. Як і для чого ми уряжаємо “Просвіти”.– Катеринослав: Друкарня Губернського Земства, 1917.

* * *

Будій А. Слушний час // Вістник товариства “Просвіта” у Катеринославі.– 1917.– № 2.

Будій А. Од Катеринославського українського видавництва [звернення] // Вістник товариства “Просвіта” у Катеринославі.– 1917.– № 10.

Кащенко А.Ф. Екатеринославская железная дорога в истории местного края // Вестник екатеринославской железной дороги.– 1917.– № 284–292.

1918

Кащенко А. Великий Луг Запорозький. Вид. 3-є.– Катеринослав, 1918.– 100 с.

Кащенко А. Зоря нового життя. Комедія на 4 одміни.– Катеринослав: Друкарня І.Б. Вісмана, 1918.– 72 с.

Кащенко А.Ф. Оповідання про славне Військо Запорозьке Низове: Коротка ілюстрована історія Війська Запорозького. 3-є вид.– Катеринослав, 1918.

1919

Кащенко А. Борці за правду. Історичне оповідання. Вид. 4-е.– № 42.– Катеринослав: Українське видавництво в Катеринославі, 1919.– 112 с.

Кащенко А. Дніпрові пороги.– Катеринослав, 1919.

Кащенко А. Запорозька слава.– Кам'янець-Подільський: Українське видавництво в Катеринославі, 1919. (Видавець Євген Вировий).

Кащенко А. Зруйноване гніздо: Повесть з часів скасування Запорозької Січі. Вид. 3-е.– Січеслав: Укр. вид-во, 1919.– 104 с.

Кащенко А. На руїнах Січі. Вид 5-е.– Українське видавництво в Катеринославі. Правобережна філія. Кам'янець-на-Поділлі: Друкарня Когана і Дунаєвського, 1919.– 16 с.

Кащенко А. Над Кодацьким порогом.– Вид. 4-е.– Катеринослав-Кам'янець-Подільський: Українське видавництво на Україні в Катеринославі, 1919.– 37 с.

Кащенко А. Під Корсунем. Історична повість.– Катеринослав: Українське видавництво в Катеринославі, 1919.– 120 с.

Кащенко А. Славні побратими.– Кам'янець-Подільський: Українське видавництво в Катеринославі, 1919. (Видавець Євген Вировий).

1922

Кащенко А. Мандрівка на Дніпрові пороги. Видання 4-е.– Катеринослав-Лейпціг, 1922.

1923

Кащенко А.Ф. Оповідання про славне Військо Запорозьке Низове: Коротка ілюстрована історія Війська Запорозького.– Лейпціг, 1923.

1946

Кащенко О. Борці за правду: Історичне оповідання.– Едмонтон, 1946.– 20 с.

Кащенко А. Борці за правду.– Альберта, 1946.– 149 с.

Кащенко А. Під Корсунем.– Зальцбург, 1946.– 234 с.

1947

Кащенко А. Зруйноване гніздо.– Торонто, 1947.– 34 с.

1948

Кащенко А. З Дніпра на Дунай.– Торонто, 1948.

Кащенко А. З Дніпра на Дунай: Історична повість.– [б. м.]: Вид. книжкового т-ва "Універсальна бібліотека", 1948.– 115 с.

1985

Кащенко А. Запорозька слава: [Уривок з історич. оповідання]// Зоря.– 1985.– 15 лип.

1989

Кащенко А. Із поля, із моря.– Україна.– 1989.– № 22.

1990

Кащенко А. Над Кодацьким порогом (Про гетьмана Івана Сулиму) // Дерево пам'яті: Книга українського історичного оповідання. Вип. 1.– К.: Веселка, 1990.– С. 526–542.

1991

Кащенко А. Зруйноване гніздо. Історичні повісті та оповідання.– К.: Дніпро, 1991.– 647с.– (Б-ка іст.прози).

Кащенко А. Оповідання про славне Військо Запорозьке низове: Оповідання / Упоряд. М.А. Шудря; Худож.-іл. В.І. Лопата.– Дніпропетровськ: Січ, 1991.– 494 с.

* * *

Кащенко А. Зруйноване гніздо. Оповідання з минулого // Дзвін.– 1991.– № 8.– С. 21–62.

Кащенко А. Кость Гордієнко-Головко: Останній лицар Запорозжя // Дніпро.– 1991.– № 5.– С. 151–165.

1992

Кащенко А. Під Корсунем. Історичні повісті.– К.: Молодь, 1992.– 320 с.

Кащенко А. Оповідання про славне Військо Запорозьке низове: Коротка історія Війська Запорозького з малюнками, картами й планами. Оповідання. Для середнього та старшого шкільного віку / Художник Ю. Кудя.– К.: Веселка, 1992.– 268 с.

1993

Кащенко А.Ф. З Дніпра на Дунай: Оповідання для юнацтва з часів скасування Запорозькоє Січі.– К.: Веселка, 1993.– 64с.: іл.– (Золоті ворота).

* * *

Кащенко А. В гостях на Запоріжжі; Мандрівка на пороги // Молода Україна.– К., 1993.– С. 154–163; 164–186.

1995

Кащенко А. Над Кодацьким порогом. Історичне оповідання про гетьмана Івана Сулиму // Веселки ріднокраю: Антологія дитячої літератури Придніпров'я за останні 110 років.– Дніпропетровськ, 1995.– С. 11–26.

2000

Кащенко А. Сіркова могила // Гусейнов Г.Д. На землі, на рідній...– Кривий Ріг, 2000. Кн. 3: Дорогою стріли. Літературні твори.– С. 35–38.

2001

Кащенко А.Ф. Над кодацьким порогом: Історичні повісті та оповідання.– К.: Дніпро, 2001.– 600 с.– (Б-ка істор. прози).

Кащенко А. Оповідання про славне Військо Запорозьке низове.– Дніпропетровськ: Січ, 2001.– 494 с.

2005

Кащенко А. Над Кодацьким порогом. Оповідання про гетьмана Івана Сулиму; Гетьманське урочище // Аліванцева О.В., Василенко Н.Є. Літературне Придніпров'я: Навч. посібник з хрестоматійними матеріалами до шкільних програм. В 2-х томах. Т. I.– Дніпропетровськ, 2005.– С. 513–525; 525–542.

* * *

Кащенко А. Згадки про Сагайдачне: [Оповідання] // Свічадо.– 2005.– № 1–2.– С. 215–220.

* * *

Кащенко А. Під Корсунем: Літератур.-худож. видання.– Ужгород: Карпати, б.р.– 192 с. (Факсимільне видання).

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО А. КАЩЕНКА (1917–1918)

Кащенко А. Борці за правду: Історична повість. Вид. 2-е.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. Бусурманська неволя в українській народній поезії: 3 малюнками.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. Великий Луг Запорозький: 3 малюнками й картою Великого Лугу. Вид. 2-е.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. Дрібні оповідання: Сіркова могила. Пригоди з кобзарем. Щирі малороси. Мрії й дійсність. Дим.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. З Дніпра на Дунай: Історична повість для юнацтва. Вид. 2-е.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. За що?: Оповідання з часів визвольного руху.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. Запорозьська слава: Історичне оповідання з малюнками. Вид. 3-є.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. Згадки про Сагайдачне: Оповідання для юнацтва з малюнками. Вид. 2-е.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. Зоря нового життя: П'єса на 4 дії. Вид. 2-е.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. Зоряно: Повість. 2-ге вид.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко, 1917.

Кащенко А. Зруйноване гніздо: Історична повість.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. Кость Гордієнко-Головко, останній лицар Запорозжя: Історичне оповідання з малюнками. Вид. 2-е.– Катеринослав, Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. Мандрівка на Дніпрові пороги: Оповідання для дітей з малюнками.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. На провесні: Драма з життя укр. "Просвіт" на 5 дій.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. На руїнах Січі: Історичне оповідання.– Катеринослав. Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. Над Кодацьким порогом: Історичне оповідання. Вид. 2-е. 3 малюнками.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кащенко А. Оповідання про славне Військо Запорозьке Низове: 3 малюнками й картами.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кащенко.

Кашченко А. Перерід: Оповідання.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кашченка.

Кашченко А. Під Корсунем: Історична повість.– Катеринослав. Українське видавництво А. Кашченка.

Кашченко А. По закону: П'єса на дві дії.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кашченка, 1917.

Кашченко А. Про гетьмана козацького Самійла Кішку: Історичне оповідання.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кашченка.

Кашченко А. Про гетьмана Сагайдачного: Історичне оповідання з малюнками.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кашченка. 1917.

Кашченко А. Славні побратими: Історичне оповідання. Вид. 2-е.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кашченка.

Кашченко А. Тяжкий гріх: Оповідання.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кашченка.

Кашченко А. У запалі боротьби: Історична повість. Вид. 3-є.– Катеринослав: Українське видавництво А. Кашченка.

Кашченко А. Як і на що ми уряжаємо "Просвіти".– Катеринослав: Українське видавництво А. Кашченка.

ПУБЛІКАЦІЇ ПРО АДРІАНА КАЩЕНКА

Василенко Н. Андріан Кашченко (1858–1921) // Аліванцева О.В., Василенко Н.Є. Літературне Придніпров'я: Навч. посібник з хрестоматійними матеріалами до шкільних програм. В 2-х томах. Т. I.– Дніпропетровськ, 2005.– С. 510–513.

Василенко Н. Андріан Кашченко (1858–1921) // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат області на 2008 рік: Бібліогр. покажчик / Упоряд. І. Голуб.– Дніпропетровськ: ДОНУБ, 2007.– С. 141–145.

Екатеринославский адрес-календарь: [Адрес проживання А.Ф. Кашченко].– 1915.– С. 221.

Екатеринославский адрес-календарь: [Адрес проживання А.Ф. Кашченко].– 1916.– С. 224.

Єфремов П. Белетрист-романтик // Молитва богу невідомому / Упоряд. М. Чабан.– Дніпропетровськ, 1993.– С. 7–10.

Кашченко М. Працелюб. Спогади про рідного брата // Кашченко А.Ф. Оповідання про славне Військо Запорозьке низове.– Дніпропетровськ, 1991.– С. 7–14.

Конотопець Н. І. Микола Кашченко. Біографічна повість. Вип. 42.– К.: Молодь, 1980. (Сер. біографічних творів "Уславлені імена").

[Некролог А. Кащенко] // Вир революції: Літературний збірник.– Катеринослав, 1921.– С. 128.

Харлан О. Співець славетного Запорозжя // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат області на 2008 рік: Бібліогр. покажчик / Упоряд. І. Голуб.– Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2007.– С. 138–141.

Чабан М. Будій приспаних сердець // Вічний хрест на грудях землі: Худож.-документ. нариси.– Дніпропетровськ: УкВ ІМА-прес, 1993.– С. 32–38.

Чабан М. Діячі Січеславської "Просвіти". Біобібліографічний словник.– Дніпропетровськ, 2002.– С. 232–240.

Чабан М. Доба спалила й пропекла // З любові і муки... / Ф. Білецький, М. Нечай, І. Шаповал та ін.– Дніпропетровськ: ВПОП "Дніпро", 1994.– С. 72–75.

Чемерис В. Таємниця Андріана Кащенко // З любові і муки... / Ф. Білецький, М. Нечай, І. Шаповал та ін.– Дніпропетровськ: ВПОП "Дніпро", 1994.– С. 39–48.

Шудря М. Співець Козацького ордена // Кащенко А.Ф. Оповідання про славне Військо Запорозьке низове.– Дніпропетровськ, 1991.– С. 482–490.

* * *

Біднов В. Спомини про Адріана Кащенко // Літератур.-наук. вісник.– 1923.– Кн. VII.– С. 229–237.

Вітальня двері відчинила: [В Літератур. музеї відбулося засідання краєзнав. клубу ДОУНБ "Ріднокрай", присвяч. А. Кащенку] // Зоря.– 1998.– 5 листоп.

Возвращение из "спецхрана". Несколько слов о биографии украинского писателя, популяризатора истории Запорожской Сечи А.Ф. Кащенко // Днепр вечерний.– 1990.– 11 марта.– (№ 58).

Волошин О. [Про А. Кащенко] // Книгар.– 1918.– № 6.– С. 338.

Гнатко М. Вечір пам'яті А. Кащенко // Днепр вечерний.– 1993.– 4 мая.

Гнатко М. Повернення Адріана Кащенко: [Видано кн. «Оповідання про славне Військо запорозьке низове»] // Зоря.– 1991.– 24 трав.

Голуб І. Зустріч у "Ріднокраї": [Засідання краєзнав. клубу при ДОУНБ, присвяч. 140-річчю А. Кащенко] // Дніпропр. правда.– 1998.– 2 окт.

Заборона пєси // Рідний край.– 1908.– № 40.– С. 11.

Евтушенко В. Певец казачьего края: [Об А.Ф. Кащенко] // Наше время.– 1998.– 22 окт.– С. 13.

Конотопець Н. Брати Кащенко // Літератур. Україна.– 1989.– 9 берез.– С. 7.

Локотков А. Певец казацкой Украины – наш железнодорожник А. Кащенко // Приднепров. магистраль.– 2006.– 24 авг.– С. 6.

Мазуренко І. Дві прем'єри в один день: [Засідання краєзнав. клубу при ДОУНБ в музеї "Літературне Придніпров'я", присвяч. А. Кащенку] // Наше місто.– 1998.– 23 верес.

- Мороз В. Певец славы запорожской // Днепр вечерний.– 1990.– 28 июня.
Ніковський А. Історична белетристика // Літератур.-наук. вісник.– 1919.– Кн. VII–IX.
- Пінчук С. Над священими руїнами // Дзвін.– 1991.– № 8.– С. 62–64.
- Полынь И. Певец кодацкого порога // Днепр вечерний.– 2008.– 58.– 16 апр.– С. 5.
- Чабан М. Два погляди на кашченкову романтику // Наше місто.– 1993.–29 черв.
- Чабан М. "Мов весняний вітер..." // Джерело.– 1998.– 30 жовт.– С. 8.
- Чабан М. Мов весняний вітер // Зоря.– 1998.– 19 верес.
- Чабан М. Мов свічка на вітрі // Зоря.– 1999.– 13 лют.
- Чабан М. Орав переліг // Зоря.– 1985.– 15 лип.
- Чабан М. "Січеслав" і його автор // Прапор юності.– 1990.– 31 лип.
- Чемерис В. Таємниця Андріана Кашченка // Бористен.– 1993.– № 5.– С. 3, 6–7.
- Чемерис В. тайна Андриана Кашченко // Собор.– 1991.– 10 авг.
- Шаповал. І. Співець козацької слави // Дніпров. зоря.– 1990.– 20 листоп.
- Юноша В. (Єфремов П.) Белетрист-романтик. З приводу 60 літ народження і 35 літ літературної праці Адріяна Кашченка // Книгар.– 1918.– № 16.– С. 324–325.
- Яременко В. Андріан Феофанович Кашченко: Його історична проза // Дніпро.– 1991.– № 5.– С. 148–150.

* * *

Дей О.І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (16–20 ст.).– К.: Наукова думка, 1969.

Українська літературна енциклопедія. Т. II.– К., 1990.– С. 437–438.

З М І С Т

Від упорядників.....3

Наталія ВАСИЛЕНКО

Символ єднання та волі українського люду.....5

Бібліографія

Твори Адріана Кащенко.....24

Українське видавництво А. Кащенко (1917–1918.....31

Публікації про Адріана Кащенко.....32

Науково-популярне видання

Серія

**Л І Т Е Р А Т У Р Н А
Д Н І П Р О П Е Т Р О В Щ И Н А**

**СИМВОЛ ЄДНАННЯ ТА ВОЛІ
УКРАЇНСЬКОГО ЛЮДУ**

**Адріан Феофанович Кащенко
(1858–1921)**

До 150-річчя від дня народження

Упорядники

Наталія Василенко, Ірина Голуб

Редактор

Ольга Літуча

Макет, верстка

С. Алієв-Ковика

Відповідальна за випуск

Тетяна Абраїмова

МГО «Інститут Україники»,

офіційний сайт <http://ukrainica.com.ua>

контактні телефони: +38(050)320 25 17, +38(056)377 44 93, +38(050)363 52 98

Символ єднання та волі українського люду. Адріан Феофанович Кащенко (1858–1921). До 150-річчя від дня народження: Бібліографічне видання / Упорядн.: Н. Василенко, І. Голуб.– Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2008.– с. (Сер.: «Літературна Дніпропетровщина»).

Підписано до друку 16.08.2008

Формат 60×90/16

Тираж 200 прим. Зам № 77.

Видавничий центр ДОУНБ

м. Дніпропетровськ, вул. Ю. Савченка, 10